

Gaw ningja ni, kahkyin gumdin shanglawm lam hte seng ai shadawn jit na ni (shinggyin nau-na hte seng ai , lit la hparan hpareng daw jau lam)

Yaw shada lam

Shinggyim nauna karum kahtau lam hte seng ai karum ningtum ni jaw ai magam bungli ni hta, shanglawm nga ai masha ni hte, gaw ningja masha ni shanglawm masa hpe grau tang du hkra, yu maram hkaja lu na matu, ta tut galaw mai ai ladat ni hpe bang shalawm jailang tawn nga ai.

Kahkyin dumdin shanglawm lam hte seng ai shadawn jit na ni hpe kaning zawn re ai masa ni hte aten ni hta bang shalawm jai lang sa wa na rai?

Gaw ningja masha ni, kahkyin gumdin shanglawm lam hte seng ai shadawn jit na ni hpe, shinggyin nauna karum kahtau hte seng ai shiga ni hta, gaw ningja ni a masa hpe dan dawng sha-ngun nna , dep hkap lu na matu, shanglawm lam ni hpe tup hkrak, masam maram hkaja mai nga ai. Dai hta n-ga, maren mara lam, lit la ai lam, dep hkap lu ai lam hte seng ai dawjau gawn lajang lam byin lu na matu, n-gun dat ai lam hta n-ga, dap shagu, wuhpung wuhpawng shagu, alu madu ni hpang de tang madun ai lam hta, grau ngang kang sha-gun nga ai. Arau jawm galaw ai lam hte dawdan ai lam ni hta, gaw ningja wuhpung wuhpawng ni a shanglawm ai hpe n-gun ja sha-ngun nga ai.

Ndai shadawn jitna ni hpe myit shalawm ai majaw shinggyim nau na karum kahtau magam bungli ni hta, laksan galaw ra nga bungli masin ni kaw nna “ Marai langai mi mung n nga u ga” ngu ai bungli masa de, dep hkap sha-ngun na rai nga ai.

Kata lam chye mayu ai rai yang – “ Shinggyim nauna karum ningtum, dawdan hparan hpareng hkyen lajang ai lamhta, gaw ningja ni shanglawm lam hte seng ai IASC ma-tsun lam ni, daw kaba (4) – shiga hparan hpareng ai lam”

Shadawn jitna ni hpe gara hku jai lang na

- ✓ Gaw ningja hte seng ai shadawn jitna ni hpe masing masa hkyen lajang ai lam, magam dap shagu bungli masing jahkrat ai ten, shawng nnan ni ninggam ni (ga shadawn – bungli masing hkyen shajin ai lam, shinggyim nauna karum kahtau magam bungli lamang ni, magam dap hta ni a masing masa ni) hta bang shalawm ra nga ai.
- ✓ Gaw ningja masha ni hku nna, dawjau karum ya ai lam ni hpe dep hkap lu na matu, arau jawm galaw ai lam, mahtai ni hpe aten tup masam maram hkaja lu na matu ra kadawn nga ai masam maram ai, dinglik ai magam ninggam shagu hta, ndai shadawn jitna hpe jai lang ra nga ai.
- ✓ Masam maram dinglik chyarang, yu maram hkaja ai lam, dawdan dinglik bungli masa ni hta shadawn jitna hkrang hpe bang shalawm , htawng madun tawn ra ai.

- ✓ Bungli arau jawm ninggam (Cluster/Coordination Level) hta, gaw ningja ni a mayak mah-kak ni hpe sawn shalawm na matu, ra kadawn ai lam hte htap htuk ai karum shingtau lu na matu, ra nga ai n-gun ndau shabra gasaw ai lam galaw lu na matu, magam dap shagu bungli masing, Dashboard, 5Ws tang madun laika ni, mabyin masa hpe masam maram tang madun laika ni hta shadawn jitna hpe bang shalawm ra nga ai.

Shadawn jitna ni hpe gara hku myit sawn shalawm na.

Ntsa lam hta e, lawu na lawnglam ni hpe hkan nang hkan galaw gunhpai ra nga ai.

- ✓ Shadawn jitna ni hpe ka lajang ai shaloi, shagrin masat ai shaloi, gaw ningja wuhpung wuhpawng ni kawn gawng malai ni shanglawm ai lam hte galaw sa wa ra nga ai.
- ✓ Num/la garan ai lam, asak pang (Ma kaji, Ramma, Masha kaba, Sak kung), gaw ning hpa amyu myu (Ga shadawn – Hkumhkrang dawchyen, mu ai, na ai, tsun shaga ai lam, myit sawn dinglik ai lam zawn re ai ni) yawng hpe sawn shalawm ra nga ai.
- ✓ Bungli masa ni mahtai, tang du ai lam hte akyu pru ai lam ninggam shagu a matu shadawn jitna hpe jailang myit shalawm ga.
- ✓ Shadawn jitna hta shanglawm ai masat shadang hte manu (namnak) lahkawng yan hpe tang madun tawn ra nga ai. Ngu mayu ai lam gaw -

- Gaw ningja ni shanglawm lam, malawm makawm hte dawjau karum ningtum hkamla lam shadang ni hpe shadawn na matu.
- Lu la nga ai dawjau karum ningtum lam ni gaw, gaw ningja masha ni a matu hkrap chya byin/ n byin, dep ai lam nga/ n nga hte dawjau karum ya ai lam ntsa myit dik ai lam nga/ n nga ni hpe shadawn na matu.

Kahtap hpaji jaw ai lam ni hte ga shadawn ni

1.Seng ang ai shadawn jit na yawng hkra hpe asak pang, num/la hte gaw ningja hpan ni hta mahta nna garan ginghka tang madun tawn ai lam.

- ✓ Shadawn jit na ni hpe shadawn na matu, yawm dik htum ra ai asak (5) ning hte lahta nga ai na matu gasan 6 lawm ai Wa-Shin-Tan gasan hkrang hpe jai lang na matu rai nga ai.
- ✓ Lu hta, gahkyin la sai shiga ni hpe garan ginghka ai a marang e, galaw dawjaw ai lam hpe hkam la lu ai gaw ningja masha jahpan hpe chye lu ai hta sha n-ga, gaw ningja hpan a myu myu, asak pang, num/la ni hta mahta ai mayak manghkang ni, hkrit tsang hpa lam ni, numshawn tawn ra kadawn ai lam ni hte dep hkap ai lam ni hta ra kadawn ai lam hpe, garan ginghka tam sak sagawn la mai nga ai.

2.Bungli masing ninggam hta, gaw ningja masha ni a shanglawm ai lam hpe shalawm myit mang sa ai lam hte ra kadawn ai lam ni hpe hkrup chya byin ai shadawn jitna ni hpe jai lang ai lam.

Madu a hkrang shapraw nga ai magam bungli hta, bungli masing hta mahta nna, lawu hta madun da ai shadawn jit na ni hpe jai lang mai nga ai.

- Mahtai (Output)
- ✔ Mungkan pinra rap daw jailang nga ai, shadawn jit na hte maren, hkyen lajang gyin shalat (Shing nrail) gram lajang ai tawn ai hkamja lam magam dap, laika sharin gawk, namdum hte karum kahtau magam dap shara jahpan.
 - ✔ Yawm dik htum hkrang 2 (N-gup hte/Laika hte) hte garan tawn ai dinghkrai jasan jaseng lam, hkum shan roi rip ai lam hte amyat htuk sha ai lam kawn makawp maga lam hte lu sha shimlam hte seng ai shiga gahkyin ai lam.
 - ✔ Shinggyin wuhpung wuhpawng ni a ningbaw ningla shara ni hta shanglawm na matu, shatsawm hkrum ai gaw ningja myit shayi jahpan.
 - ✔ Shinggyin wuhpawng a ningbaw ningla shara ni hpe gawng malai tai shanglawm nga ai gaw ningja masha jahpan.
 - ✔ Gaw ningja masha ni shanglawm ai, mare buga ginra mahta, ra kadawn ai hpe sawn dinglik ai lamang jahpan.
 - ✔ Gaw ningja ma ni shanglawm ai hkum dinghkum rawt jat bawngring ai ladat hpaji ni hpe sharin hkaja tawn ai magam gun jahpan.
 - ✔ Dum nta, lamu ga madu ai lam hte seng nna gaw ningja masha ni a ahkaw ahkang hte seng nna galaw ya nga ai, gaw ningja wuhpung wuhpawng jahpan.
 - ✔ Tsin-yam tsindam shayawm ai lam hte hpaji lam hte seng ai magam bungli ninggam ni hta, shanglawm lu na wunkat jaw tawn ai, gaw ningja wuhpung wuhpawng jahpan.
 - ✔ Gaw ningja masha ni yawng hkyawm ai lam hte seng ai num/la mahta roi rip dang sha lam hte seng nna dawjau nga ai magam gun jahpan (shing n rail) tsa lam shading.
 - ✔ Gaw ningja ma ni hkyawm ai myit hkamja lam hte shinggyim kanawn mazum lam hte seng ai karum ningtum (MHPSS) hte, shingbyi hkringsa lu na matu, karum ya nga ai magam gun jahpan.
 - ✔ Awm dawm let, sak hkrung lu nna, madu hkum nan dawdan lu na matu, karum madi shadaw lam hkam la lu nga aik gaw ningja masha jahpan.
 - ✔ Gaw ningja masha ni, aloi sha dep hkap nna shamu shamawt hkawm sa mai ai, dum nta/shara jahpan.
 - ✔ Gaw ningja masha shagu a ra kadawn ai lam hte maren, gram lajang tawn ai dum nta/shara jahpan.
 - ✔ Ta tut hkrang shapraw sa wa ai lam hta, wuhpung wuhpawng hku nna, bungli ginrun galaw nga ai, gaw ningja wuhpung wuhpawng jahpan.
 - ✔ Dep hkap jailang lu ai lam hte seng nna hkyen lajang ai lam shanglawm galaw ai magam bungli tsa lam shading.
 - ✔ Gaw ningja masha ni, hkawn hkra jailang manu na matu hpaji jaw, ningmu jaw lu na ladat ni hkyen lajang tawn ai jahpan.

အကျိုးသက်ရောက်မှု(Outcome)

- ✓ Num/la mahta, roi rip lam hpe makawp maga, bai htang lu na matu, shawa mahta magam bungli ni hta shanglawm nga ai, gaw ningja num/kasha jahpan.
- ✓ Num/la mahta, roi rip lam hpe makawp maga, bai htang lu na matu, shawa mahta magam bungli ni hta shanglawm nga ai, gaw ningja num/kasha jahpan.
- ✓ Tsin-yam tsin-dam, hkrit tsang hpa ni hpe tam sawk shapraw lu na matu, shawa masha arau bungli galaw ai lam ni hta, shanglawm nga ai, gaw ningja masha jahpan.
- ✓ Ra kadawn nga ai, prat dep rungrai ni sha n-ga, hkum hkrang daw shan hkam kaja wa lu na matu karum ya nga karum ningtum ni hpe, hkam la nga ai gaw ningja ma-sha jahpan.
- ✓ Bungli masing gran ai lam (Shing nrai) masam maram lam ninggam ni hta, gaw ningja masha ni matu, myit shalawm tawn ai masing masa tsa lam shadang

Ahkyu ara (Impact)

- ✓ Npawt nhpang dawjau lam ni hpe, kaga masha ni hte maren mara lu nga ai ngu mahtai hpe htai tawn ai gaw ningja masha jahpan.
- ✓ Bungli masing ni hpe ta tut hkrang shapraw ngut ai hpang, gaw ningja masha ni jai lang lu nga ai shinggyim nauna karum kahtau lam hte seng ai htingnu jahpan hte dawjau bungli jahpan.
- ✓ Bungli masing nnan hte hkrang shapraw nga ai bungli ni hta, dep hkap jai lang lu na shadawn jit n ani hpe galoi mung jailang nga ai ginrun, wuhpung wuhpawng tsa lam shadang.
- ✓ Wuhpung a gawda tara ni hte ta tut hkrang shapraw ai ninggam shagu hta, gaw ningja mash ani hkyawm ai lam hpe myit shalawm tawn ai, ginrun wuhpung wuhpawng jahpan (shing nrai) tsa lam shadang.
- ✓ Gaw ningja yawng hkyawm nna shanglawm lu na yaw shada lam hte shadawn jitna lawm ai masam maram jep joi ai hkrang ni hta lawm ai bungli masing nnan tsa lam shadang.

3.Shinggyint nauna karum kahtau lam hte woi awn bawngban jahkrup nga ai ningam ni hta, gaw ningja masha ni yawng shanglawm wa lu matu, shadawn jitna ni hpe bang shalawm tawn ai lam.

Bandung tawn nna galaw sa wan ga ai magam bungli hte arau jawm galaw, hkrang shapraw sa wan ga ai bungli ninggam hta, ahkyak la galaw sa wa ai lam hte masing masa jahkrat ai lam hte 5Ws shiga ni hta kahkyin ai lam hta jailang nga ai ga shadawn ni gaw lawu na hte maren rai nga ai.

- ✓ Shinggyim nauna karum kahtau hte seng ai galaw daujau lam lu na matu, gaw ningja masha ni hkrum katut nga ai dut dang lam ni hpe hparan hparen ya lu ai magam bungli jahpan.
- ✓ Gaw ningja masha ni a ra kadawn ai lam hte num shawn shaw ra na lawn-glam ni hpe kalang dat hparan hpareng ya lu ai magam bungli jahpan.

Magam dap hta mahta nna rau jawm galaw nga ai magam dap hte Bungli hkrang shapraw magam dap

- ✔ Gaw ningja masha ni a maut, ra kadawn ai lam hta mahta nna, hkyen lajang tawn ai, karum jahtau dawjau ya ai lam hpe dep hkap akyu jashawn jailang nga ai, gaw ningja masha jahpan ni.
- ✔ Zuphpawng ni, wunkat ni hte lamang ni hta, tang madun tawn ai hte maren, hkyen lajang ya lu ai shara jahpan ni.
- ✔ Gaw ningja yawng hkyawm ai lam hte seng nna wunkat lu tawn sai magam gun jahpan.
- ✔ Gaw ningja wuhpung wuhpawng gawng malai ni kaw nna, magam gap shagu (hkam kaja lam (shing nrai) hpaji lam) wunkat lung ngut ai masha jahpan.
- ✔ Gaw ningja masha ni dep hkap jai lang akyu jashawn jailang lu na matu, hpaji jaw ningmu jaw lu na matu hkyen lajang tawn ai lam.
- ✔ Gaw ningja mash ani dep hkap jai lang akyu jashawn mai na hkrang amyu myu hte, dip shabra tawn ai hpaji jaw ningmu jahpaw laika maisau pa ninghkum.
- ✔ Mungkan pinra rap daw jai lang nga ai shadawn jit na hte maren, gaw ningja mash ani jailang lu na matu, hkyen shaang tawn ai htingnu (ten kadun nga shara hte kaga) (shing nrai) rungrai garan gachyan ai shara jahpan.

Shinggyim nauna karum kahtau hte seng ai bawngban jahkrup ai ninggam

- ✔ Shinggyin nauna karum kahtau hte seng ai ta tut hkrang shapraw magam bungli ni hta, gaw ningja masha ni yawng shanglawm lu na matu, yaw shada lam hte shadawn jitna ni hpe sawn shalawm hkrang shapraw nga ai bungli tsa lam shadang.
- ✔ Wa-Shin-Tan gasan hkrang ni hpe jai lang ni magam dap shagu, dinglik hkaja lu nga magam bungli tsa lam shadang.
- ✔ Wuhpung hku nna (Shing nrai) grup kaji ni a, bawngban jahkrup hpawng ni hta, shang lawm nga ai, gaw ningja wuhpung wuhpawng jahpan.
- ✔ Gaw ningja ni seng a malaw makawm hte seng ai wunkat lu tawn sai, ginrun wunhpung wuphawng jahpan.
- ✔ Grup kasha ni a 5Ws (Shing nrai) yu masam maram, tang madun laika ni hta, gaw ningja hpan amyu myu hku nna garan tawn ai shiga ni a tsa lam shadang.
- ✔ Shiga lu la mai shara, magam bungli masa ni hpe dinglik tawn ai tang madun laika ni hta, gaw ningja ni a lam hpe bang shalawm tang madun tawn ai masa.
- ✔ Magap dap shagu, jahkrup bawngban ai wuhpung ni hta, gaw ningja hte seng ai lit hkam (Shing nrai) hpaji jaw masha a shang lawm lam nga/ n nga.
- ✔ Gaw ningja mash ani shanglawm lu na matu, arau jawm nga ai magam bungli ni (shing nrai) ga saw ndau shabra ai jahpan.

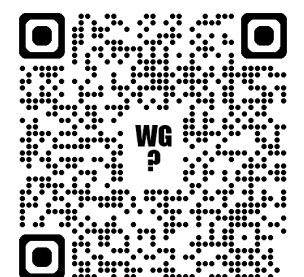
- ✓ Lai wa sai Shata (12) laman, gaw ningja hte seng ai wunkat lung tawn sai, gin-run wuhpung wuhpawng ni a magam gun jahpan.
- ✓ Wa-shin-tan gasan ni hpe jai lang nna, akyu hkam sha nga masha yawng, asak pang, num/la hte gaw ningja hpan hta mahta nna garan hta tawn wuhpung kasha/ ginrun wuhpung japhan.
- ✓ Yawng hkyawm ai masa hte seng ai lithkam, masat tawnn ai wuhpung jahpan.
- ✓ Shinggyim nauna karum kahtau the seng nna, karum ningtum hkam la nga ai masha jahpan. (Gaw ningja hpan, Num/La hte asak pang hku nna gara tang madun na)
- ✓ Ra kadawn lam hte maren, shinggyim nauna karum kahtau the seng ai, hkyak hkyak karum ningtum masing kata karum kanu lu nga ai, gaw ningja tsa lam shadang. (15%)
- ✓ Mungdan rap asuya n re ai wuhpung wuhpawng ni, Ku-La-Ta-Ma-Ga wuhpung wuhpawng ni hte tara shang ginrun wuhpung wuhpawng hku nna rau jawm galaw nga ai, buga ginra mahta, gaw ningja wuhpung wuhpawng jahpan.
- ✓ Shinggyin nauna karum kahtau hte seng ai, ta tut hkrang shapraw nga ai magam bungli masing ni a matu, bawngban jahkrum ai lam ni hta shang lawm mat ai, gaw ningja masha jahpan.

Matut hkaja mai na npawt

Inter-Agency Standing Committee. (2019). IASC Guidelines on the Inclusion of Persons with Disabilities in Humanitarian Action. Geneva: IASC.

The Washington Group on Disability Statistics. (n.d.). Washington Group Short Set of Questions on Functioning

International Organization for Migration (DTM). (2020). Collection of data on disability inclusion in humanitarian action: Decision tree [Tool]. Geneva: IOM.

